

Окремі аспекти адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо неповнолітніх в умовах російської агресії

Чистоклетов Леонтій ¹, Левчук Назар ²

Опубліковано	Секція	УДК
30.04.2024	Право	351.74

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11349547>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В статті розглядається проблематика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо неповнолітніх в умовах російсько-української війни, реалізація якої у сфері адміністративного права та адміністративно-процесуальної діяльності належить до найменш розроблених.

На підставі міжнародного та вітчизняного законодавства проаналізовано стан захисту дітей, визначені умови, які негативно сприяють вчиненню адміністративних правопорушень неповнолітніми в період російської агресії. Звернено увагу на судову практику щодо здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції, яка залишається не втішним.

Доведено, що чинниками, які впливають на вчинення правопорушення неповнолітніми, як у мирний час так і у воєнний, є відсутність належних матеріальних, моральних та побутових умов їх проживання. Крім того, згубний вплив на неповнолітніх справляє мобільні телефони, комп'ютери та інтернет, програми яких засмічені аморальною, антинаціональною, порнографічною та насильницькою продукцією.

При дослідженні специфіки виховання дітей у підлітковому віці акцентована увага на дворівневій особливості їх формування: родинного (шкільного) та – середовища одноліток, однокласників. При цьому зазначено, що більшість неповнолітніх, зважаючи на нерівноправність вказаних рівнів, вибирають модель виховання у середовищі однолітків, оскільки у рівноправному і у більшості незалежному середовищі дитина знаходить задоволення та інтерес.

Вказано, що однією з особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо неповнолітніх в умовах російської агресії виступає протидія домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав неповнолітніх, які постраждали від такого насильства.

Окреслено, що важливим правовим засобом реалізації адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо неповнолітніх в умовах російської агресії є Закон України «Про Національну поліцію», який до основних завдань поліції відносить провадження у справах про адміністративні правопорушення, вчинених

¹ доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та інформаційного права Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», <https://orcid.org/0000-0002-3306-1593>

² студент Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

неповнолітніми, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання.

Доведено, що розгляд справ про адміністративні правопорушення органами Національної поліції, вчинених неповнолітніми здійснюється відповідно до статті 222 КУпАП. Повноваження щодо складання протоколу про правопорушення, вчиненого неповнолітнім передбачається статтею 255 КУпАП.

Зроблено висновок, що в порядку удосконалення та розширення адміністративно-профілактичних заходів поліції, закріпити та популяризувати такий попереджувальний захід щодо неповнолітніх і малолітніх як негайне превентивне вилучення дитини, яка перебуває у потенційно загрозливих, ризикованих умовах, які створюють небезпеку для її життя та здоров'я або створюють підстави для вчинення правопорушення самим неповнолітнім.

Ключові слова: поліція, неповнолітні, адміністративно-юрисдикційна діяльність, правосуддя, судова практика, адміністративне правопорушення, превентивні заходи, російська агресія, домашнє насильство.

Separate aspects of the administrative and jurisdictional activity of the police regarding minors in the conditions of Russian aggression

Abstract. The article examines the issue of administrative and jurisdictional police activity in relation to minors in the conditions of Russian aggression, the implementation of which in this field of administrative science is one of the least developed.

On the basis of international and domestic legislation, the state of child protection is analyzed, the conditions that negatively contribute to the commission of administrative offenses by minors during the period of Russian aggression are determined. Attention is paid to the judicial practice regarding the administration of justice in criminal proceedings and cases of administrative offenses by courts of general jurisdiction, which remains unsatisfactory.

It has been proven that the factors that influence the commission of offenses by minors, both in peacetime and in wartime, are the lack of proper material, moral and household conditions for their residence. In addition, mobile phones, computers and the Internet, whose programs are littered with immoral, pornographic and violent products, have a harmful effect on minors.

When studying the specifics of raising children in adolescence, attention is focused on the two-level peculiarities of their formation: the family (school) environment and the environment of peers and classmates. At the same time, it is stated that the majority of minors, taking into account the inequality of the indicated levels, choose the model of upbringing in the environment of peers, because in an equal and mostly independent environment, the child finds satisfaction and interest.

It is indicated that one of the features of the administrative and jurisdictional activity of the police in relation to minors in the conditions of Russian aggression is the counteraction to domestic violence, gender-based violence, and the protection of the rights of minors who have suffered from such violence.

It is outlined that an important legal means of implementing the administrative and jurisdictional activities of the police in relation to minors in the conditions of Russian aggression is the Law of Ukraine "On the National Police", which specifies the proceedings in cases of administrative offenses committed by minors, the adoption of decisions on the application of administrative sanctions and their enforcement implementation.

It has been proven that the consideration of cases of administrative offenses by the National Police, committed by minors, is carried out in accordance with Article 222 of the Code

of Administrative Offenses. The authority to draw up a report on an offense committed by a minor is provided for in Article 255 of the Code of Criminal Procedure.

It was concluded that in order to improve and expand the administrative and preventive measures of the police, to consolidate and popularize such a preventive measure against minors and minors as the immediate preventive removal of a child who is in potentially threatening, risky conditions that pose a danger to his life and health or create grounds for committing an offense by minors themselves.

Key words: police, minors, administrative-jurisdictional activity, administrative offense, justice, judicial practice, preventive measures, russian aggression, domestic violence.

Вступ

Постановка проблеми. Ситуація, в якій перебуває Україна в умовах російської агресії, вказує на нелегкі часи, які свідчать про руйнування критичної інфраструктури, житлових будинків, військово загострення, що негативно впливають на політичний, економічний, соціально-культурний та духовний стан країни. Наслідками цього є збільшення населення, які залишилися без житла, роботи, родини і вимушені покинути свої рідні помешкання і переїжджати в інші населені пункти України та за кордон. Всі ці негаразди даються взнаки на неповнолітніх, нерідко штовхаючи їх до вчинення правопорушення. І саме у цьому відповідальному періоді для існування нашої держави на правоохоронні органи, насамперед, поліцію покладено важливий службовий обов'язок щодо здійсненні превентивних та примусових заходів, спрямованих на недопущення та припинення правопорушень серед неповнолітніх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо неповнолітніх зверталися такі науковці, як С. Альошкін, О. Бандурко, М.Бездольний, К. Бойчук, В. Бондар, В. Галунько, І. Голосніченко, В. Доненко, І. Зозуля, Н. Матюхіна, О. Комісаров, А. Комзюк, В. Колпаков, М. Корнієнко, О. Остапенко, А. Пишна, Д. Цвігун, Х. Ярмачі та інші. Попри це, питання, пов'язані із недостатньою дослідженістю аспектів правових відносин адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції щодо неповнолітніх в умовах російської агресії як складової адміністративної діяльності, вимагають більш узагальненого формулювання.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті полягає в детальному аналізі впливу повномасштабної російської агресії на адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції щодо неповнолітніх, яка зосереджена на профілактиці та припиненні правопорушень дітьми, специфіки розгляду справ про адміністративні правопорушення та прийняття рішень із застосуванням адміністративних стягнень до винних осіб.

Результати

Для сучасного суспільства в умовах злочинної агресії росії, яка продемонструвала напад не лише на Україну та її народ, але стала загрозою для всього цивілізованого світу, проблема протидії правопорушенням обумовлена великою значущістю, пріоритетом охорони прав та законних інтересів неповнолітніх, необхідністю удосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, адміністративно/ кримінально-процесуального законодавства в області ювенальної юстиції.

Конвенції Генеральної Асамблеї ООН «Про права дитини» та «Про контакт з дітьми», які проголосили пріоритет інтересів та добробуту дітей у всіх сферах життя держави, зазначили, що дитина, через її фізичну та розумову незрілість, потребує спеціальної охорони та турботи, включаючи належний правовий захист [1].

27 жовтня 2022 року Комітетом ООН з прав дитини прийнято «Заключні зауваження щодо об'єднаних п'ятої та шостої періодичних доповідей України». Комітет

висловив глибоку стурбованість, що збройний напад російської федерації з 24 лютого 2022 року мав руйнівний вплив на людей в Україні, особливо на дітей, і відтоді створив серйозні перешкоди для реалізації всіх прав дитини, визначених у Конвенції та її факультативних протоколах. У зв'язку з цим Комітет <...> серйозно стурбований численними достовірними, підтвердженими та послідовними повідомленнями про грубі порушення прав дітей, включаючи вбивства дітей, масове переміщення дітей всередині країни та за її межами, а також руйнування будинків, шкіл, лікарень і систем водопостачання та каналізації, вчинені переважно російською федерацією [2].

Станом на 5 лютого 2024 року під час вчинення злочинів військовими рф під час повномасштабного вторгнення на Україну проти дітей: загинуло – 522; поранено 1217; зникли безвісті – 2179; розшукано – 23086; депортовано до рф – 19546 (повернуто – 388) [3].

Таким чином, не зважаючи на складні обставини, пов'язані з російською агресією, охорона дитинства, турбота про найбільш повну реалізацію прав неповнолітніх є важливою гуманною місією та професійним обов'язком правоохоронних та судових органів. На підтвердження вказаному у Постанові Верховного Суду України від 07 грудня 2022 року у справі № 742/710/191 зазначено, що «положення про право батьків і дітей бути поряд один з одним не може тлумачитися на шкоду інтересам дитини, при розгляді справи суди насамперед мають виходити з інтересів самої дитини... повернення дитини одному із батьків можливе у тому випадку, коли таке повернення не суперечить інтересам дітей, а також не зумовлює створення небезпеки для їхнього життя, здоров'я та розвитку» [4].

Однак у той самий час стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції залишається не втішним. Так, на підставі розгляду місцевими загальними судами справ матеріалів про адміністративні правопорушення, вчинених неповнолітніми та загальними судами кримінальних проваджень у 2022 році: застосовано заходів впливу до неповнолітніх (ст. 24-1 КУпАП) – 8751; кількість неповнолітніх, до яких застосовано адміністративне стягнення – 410732; накладено адміністративне стягнення на батьків та осіб, що їх замінюють, за невиконання обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КУпАП) – 16904. Усього засуджено неповнолітніх осіб – 997, з них у віці: від 14 до 16 років – 299, від 16 до 18 років – 698 [5].

До чинників які впливають на вчинення правопорушення неповнолітніми, на нашу думку, найчастіше, як у мирний час так і у воєнний, можна віднести відсутність належних матеріальних, моральних та побутових умов їх проживання. Згубний вплив на неповнолітніх справляє, насамперед, мобільні телефони, комп'ютери та інтернет, програми яких засмічені аморальною, порнографічною та насильницькою продукцією, до яких у більшості притягує неповнолітніх. Прикладом цього є «опитування учнів 5 – 10 класів міських шкіл України щодо їхніх інтересів в Інтернеті, яке засвідчило, що «близько 70% приховують від батьків, що саме вони роблять в Інтернеті; майже 60% відвідували порносайти і дивилися порномультики; більше 35% спілкувалися на секс-форумах; близько 80% цікавляться відео із сценами насилля (мобінгу), які викладають в Інтернет їхні ровесники, інколи приймають участь в їх обговоренні в блогах. У той же час 100% опитаних батьків, вважають, що знають, яку інформацію в мережі Інтернет переглядала дитина» [6].

На думку більшості дослідників, негативно на девіантну поведінку неповнолітніх, в деякій мірі, може вплинути підлітковий та юнацький вік. В цей період, у підлітка психогормональні процеси супроводжуються «яскраво вираженою нестійкістю нервової системи, яка не завжди здатна витримати сильні або тривалі навантаження, що викликає стани протилежного характеру і завершуючи перебудовою, які можуть

раптово змінювати один одного: крайні збудження та гальмування, веселощі та не мотивований сум, зацікавленість, енергійність і апатія, рухова активність і в'ялість <...> У цьому віці відбувається тимчасове психологічне віддалення підлітка від сім'ї, від школи, знижується їх вплив, а зростає вплив ровесників на формування особистості, тобто відбувається зміна референтного оточення» [7].

Найдостовірнішим свідченням негативного впливу телепродукції агресивного змісту можна вважати результати лонгitudного дослідження L. D. Eron і L. R. Huesman (2003) [8, p.112-113]. Ученим вдалось довести, за незначними винятками, що у США, Фінляндії та Ізраїлі увосьмирічних дітей, які проживали в містах, інтенсивність перегляду фільмів і телепрограм із численними сценами насильства корелювала зі схильністю до агресивної та асоціальної поведінки навіть після статистичного виключення найочевидніших інших чинників [7].

Не останнє місце у вихованні дитини у підлітковому віці займає два різних за своїм соціальним розвитком *рівня її формування*: один – родинний (шкільний), інший – середовище одноліток, однокласників. З цього аналогу слід зазначити, що позитивно характеризуючи важливу ролі навчальних закладів, спрямованих на виховання неповнолітніх у загрозливих умовах воєнного часу, що стали своєрідним координаційним пунктом підтримки для дітей, не можна обійти увагою статистику, яка вказує на національний пафос підлітків <...> «З початком війни 33% опитаних учнів 10-х класів та 69% учнів 11-х класів повністю відмовилися від російського контенту, а також 40% учнів 10-х класів та 63% учнів 11-х класів принципово перейшли на українську мову спілкування. Прикметно, що своїм внеском у майбутню перемогу України діти вважають їхнє зайняття волонтерською діяльністю та покращенням навчальних результатів» [9].

Продовжуючи дискурс стосовно вище вказаних *рівнів формування* виховання дітей у підлітковому віці, на наше бачення, особливість цього процесу характеризується тим, що більшість неповнолітніх, зважаючи на нерівноправність вказаних рівнів, вибирають модель виховання саме у середовищі однолітків, оскільки, у цьому рівноправному та незалежному (на їхню думку) середовищі дитина знаходить задоволення та інтерес. У інших випадках, як зазначає Т. Ф. Алексєєнко, «підліток віддає перевагу неформальній групі з асоціальною орієнтацією, навіть якщо він там не має особливого авторитету – адже уже сам факт приналежності до неї дозволяє задовольнити потребу в зовнішньому підтвердженні самооцінки за рахунок тих підлітків, які не є членами такої групи» [10, с. 28]. Проте, як свідчать реалії нашого життя, перебування неповнолітнього у групі з асоціальною орієнтацією у більшості призводить до втягнення його до протиправного діяння.

Крім вказаних чинників, що впливають на вчинення правопорушення неповнолітніми складає *емоційна сфера* особистості підлітків, яка характеризується через мірною образливістю, груповою залежністю, підвищеною готовністю до очікування страху, суперечливістю почуттів тощо. Всі ці чинники є піддатливими до сприйняття негативної інформації, яку вони сприймають з інтернету, комп'ютерів та гаджетів.

У повсякденній адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції щодо неповнолітніх одним з її напрямів спрямований на протидію домашньому насильству, в умовах яких страждають діти. З метою запобігання та припинення цього соціального зла прийнято ряд міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів, таких як: Конвенція Ради Європи ратифікована із заявами Законом від 20 червня 2022 року № 2319-IX «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» [11], указ Президента України від 21 вересня 2020 року № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» [12], спільний наказ Міністерства соціальної політики України та МВС України від 13

березня 2019 року № 369/180 «Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: затверджений наказом Міністерства соціальної політики України та МВС України» [13]. Наказ МВС України від 25 лютого 2019 року № 124 «Про порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» (далі - Наказ) [14]. Проте, у Наказі, як зазначає В.О. Іващенко та інші науковці, в практиці його застосування можуть виникнути деякі прорахунки та ризики. Так, «на даний час не визначені місця перебування кривдника, якщо йому заборонять знаходитися в місці спільного проживання з постраждалою особою, не передбачені заходи щодо захисту осіб, які стали свідками домашнього насильства. Не узгоджується з діючими положеннями законодавства України право підрозділів Національної поліції виселяти з житлового приміщення без рішення суду. Не вироблені правила оцінки ризиків поліцейськими при винесенні термінового заборонного припису» [15, с. 134]

Особливої уваги у протидії домашньому насильству заслуговує положення постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585 «Про порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження» [16] (далі - Постанова).

Відповідно до Постанови поліція на підставі: самозвернення дитини; звернення та надсилання повідомлень підприємств, установ, організацій або отримання інформації про дитину, що перебуває у складних життєвих обставинах, під час виконання професійних чи службових обов'язків посадовими особами, працівниками суб'єктів, разом із службою у справах дітей, представником закладу охорони здоров'я інших суб'єктів в межах їх повноважень, протягом однієї доби проводять оцінку рівня безпеки дитини.

Вчинення домашнього насильства стосовно дитини, влаштованої під опіку, піклування, прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, сім'ї патронатного вихователя, є підставою для: звільнення за рішенням органу опіки та піклування або суду особи від здійснення повноважень опікуна, піклувальника; припинення дії договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї на виховання та спільне проживання, договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу; прийняття рішення органу опіки та піклування про вибуття дитини із сім'ї патронатного вихователя» [16].

Разом з тим, при виявленні причин та умов, які сприяють вчиненню неповнолітніми правопорушень, поліції у воєнний період слід враховувати «обставини виникнення домашнього насильства, які не є єдиною причиною але участь та травматизація в наслідок війни може стати так званим «пусковим механізмом» для насильницьких дій до неповнолітніх або сприяти збільшенню його сили та кількості епізодів. Серед факторів, що сприяють збільшенню домашнього насильства під час війни, є страх, невпевненість, відчуття безпорадності та розгубленості; соціально-економічна нестабільність та втрата роботи; вимушене переселення та втрата безпечного оточення й усталеного міжособистісного простору; порушення сімейної динаміки та стосунків; підвищене вживання алкоголю та наркотиків; легкий доступ до різних видів зброї; виникнення посттравматичного стресового синдрому та ін.» [17, с.207].

На підставі вказаного, враховуючи причини та умови вчинення неповнолітніми правопорушень, а також вимоги сьогодення, які ставляться перед поліцією суспільством, існує необхідність перегляду у цій сфері їх адміністративно-юрисдикційних повноважень.

Важливим правовим засобом реалізації вказаних повноважень є Закон України «Про Національну поліцію». Так, до основних повноважень поліції щодо адміністративно-юрисдикційної діяльності стосовно неповнолітніх, відповідно до п. 8, ч. 1 статті 23 Закону належить здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання. А відповідно до п. 17, ч. 1 статті 23 Закону «у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснення контролю за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживання заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі» [18].

Відповідно до статті 222 КУпАП органи Національної поліції розглядають справи про такі адміністративні правопорушення, вчинених неповнолітніми: незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (частина перша статті 44 КУпАП); жорстоке поводження з тваринами (стаття 89 КУпАП); порушення правил по охороні порядку і безпеки руху на залізничному транспорті частина перша, друга, третя, четверта і шоста статті 109 КУпАП); порушення правил користування засобами залізничного транспорту (стаття 110 КУпАП); порушення правил судноплавства на морських і внутрішніх водних шляхах, в акваторії морського порту (частина 4 статті 116-2 КУпАП); порушення правил користування малими, спортивними суднами та водними мотоциклами (стаття 117 КУпАП); порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту (частина перша і друга статті 119 КУпАП); порушення правил керування або експлуатації транспортного засобу, правил користування ременями безпеки або мотошоломами частини перша, друга, третя, п'ята, шоста, восьма, десята і одинадцята статті 121 КУпАП); експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах (частини перша і друга статті 121⁻¹ КУпАП); порушення вимог законодавства щодо використання номерних знаків транспортних засобів (стаття 121⁻³ КУпАП); перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху (частина перша, друга, третя, четверта, шоста і сьома статті 122 КУпАП); порушення правил руху через залізничні переїзди (стаття 123 КУпАП); ненадання транспортних засобів поліцейським та медичним працівникам, а також ненадання військових транспортних засобів посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (стаття 124⁻¹ КУпАП); керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки, або стосовно якої встановлено тимчасове обмеження у праві керування транспортними засобами (частини перша, друга і четверта статті 126 КУпАП); порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин (частини перша, друга і третя статті 127 КУпАП); порушення порядку підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів (стаття 127⁻³ КУпАП); порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів на транспорті (стаття 133 КУпАП); безквитковий проїзд пасажирів, в тому числі проїзд без реєстрації або компостування проїзного документа, а так само провезення без квитка дитини віком від семи до шістнадцяти років (стаття 135 КУпАП); порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на повітряному транспорті (стаття 137 КУпАП); пошкодження таксофонів (стаття 148 КУпАП); самоуправне зайняття жилого приміщення (стаття 151 КУпАП); порушення

правил паркування транспортних засобів та порушення правил обладнання майданчиків для платного паркування транспортних засобів (стаття 152⁻¹ КУпАП); куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (стаття 175⁻¹ КУпАП); виготовлення або зберігання без мети збуту самогону чи інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення, виготовлення або зберігання без мети збуту апаратів для їх вироблення (стаття 176 КУпАП); придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення (стаття 177 КУпАП); розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді (стаття 178 КУпАП); доведення неповнолітнього до стану сп'яніння (стаття 180 КУпАП); порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування (стаття 180⁻¹ КУпАП); порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях (стаття 182 КУпАП); завідомо неправдивий виклик спеціальних служб (стаття 183 КУпАП) [19].

Таким чином, як бачимо, більшість повноважень з адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції охоплено розглядом справ з адміністративних правопорушень, вчинених неповнолітніми.

Про виявлення факту правопорушення, вчиненого неповнолітньою особою на місці події, поліцейський зобов'язаний згідно статті 255 КУпАП скласти на ім'я керівника відповідного підрозділу поліції протокол. Проте, відповідно до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженого наказом МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376 [20], у разі неможливості складення протоколу на місці події неповнолітнього правопорушника доцільно доставити до територіального відділу поліції з одночасним повідомленням про це його батьків або законних представників.

Але при цьому слід зазначити, що неповнолітній, який притягається до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

Відповідно до пункту 17 глави 2 Інструкції, якщо правопорушення вчинюється неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно одного з батьків неповнолітньої особи або особи, яка їх замінює, відповідно до частини третьої статті 184 КУпАП. У разі вчинення неповнолітньою особою віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121-127, 130, 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 173⁻⁴, 174, 183⁻¹ 185, 190-195 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно цієї особи [19].

До протоколу про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, може бути долучено інші матеріали про адміністративне правопорушення (пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновки експерта, речові докази, протокол про вилучення речей і документів, рапорти посадових осіб, а також інші документи та матеріали, що містять інформацію про правопорушення).

Про особистий огляд та огляд речей неповнолітнього, який вчинив адміністративне правопорушення, робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення чи в протоколі про адміністративне затримання, де зазначаються: прізвища, імена та по батькові, місця проживання двох понятих; перелік речей, що оглядаються, та предметів одягу, що є на особі на час її затримання; відомості щодо наявності або відсутності у затриманої особи тілесних ушкоджень. Якщо виявлено

тілесні ушкодження, потрібно зазначити, на яких саме частинах тіла вони є та їх характер (синці, подряпини, різані рани тощо).

Протокол про адміністративне правопорушення підписується уповноваженою посадовою особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення може бути підписано також цими особами.

Протокол про адміністративне правопорушення та матеріали про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, відповідно до статті 257 КУпАП надсилаються (надаються) органу (посадовій особі), уповноваженому(ій) розглядати справи про адміністративні правопорушення [19].

Перед розглядом поліцією справи про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, обов'язково повинно бути звернено увагу на положення статті 247 КУпАП про обставини, які виключають провадження про адміністративне правопорушення.

При підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення відповідно до статті 278 КУпАП орган (посадова особа) вирішує такі питання: чи належить до його компетенції розгляд даної справи; чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувано необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвокатів.

Строки розгляду справи про адміністративне правопорушення визначено у статті 277 КУпАП. Переважно їх строки відповідно до частини 1 статті 277 КУпАП тривають 15 днів з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення. Проте, у частині 2 статті 277 КУпАП розгляд справи про адміністративне правопорушення передбачено протягом доби, у триденний, п'ятиденний та у семиденний строки [19].

Постанова по справі про адміністративне правопорушення, вчинене неповнолітнім, відповідно до статті 285 КУпАП оголошується негайно після закінчення розгляду адміністративної справи. Копія постанови по справі про адміністративне правопорушення, протягом трьох днів, вручається особі, притягнутій до адміністративної відповідальності, особисто під підпис.

Висновки

На довершення, поділяючи думку Л.В. Іщенко та більшості інших науковців, хотілось, в порядку удосконалення та розширення адміністративно-профілактичних заходів поліції в процесі адміністративно-юрисдикційної діяльності, закріпити та популяризувати такий попереджувальний захід щодо неповнолітніх і малолітніх як *негайне превентивне вилучення дитини*, яка перебуває у потенційно загрозливих, ризикованих умовах, які створюють небезпеку для її життя та здоров'я або створюють підстави для вчинення правопорушення самим неповнолітнім.

На нашу думку, поліцейський після обстеження умов проживання неповнолітніх і малолітніх, крім завдань, які зазначенні у відомчих нормативних актах, повинен бути наділений більш ширшими повноваженнями, спрямованими на вилучення дитини із злочинного середовища. Одразу після такого вилучення поліцейські повинні негайно повідомити про застосування цього адміністративно-профілактичного заходу уповноваженим службам у справах дітей. Таким чином, превентивне вилучення дитини, як один із методів адміністративно-юрисдикційної діяльності, повинен бути законодавчо закріпленим до основних повноважень поліції.

Список використаних джерел

1. Про права дитини: постанова Верховної Ради України № 789-XII від 27 лютого 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text; Про контакт з дітьми: Закон України № 166-V від 20 вересня 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-16#Text>.
2. Доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2022 році. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/images/documents/annual-report-2022.pdf>.
3. Злочини вчинені військовими РФ під час повномасштабного вторгнення на Україну. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=726291296307570&set=%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8>.
4. Огляд практики Верховного Суду у справах про повернення дитини на виховання. URL: <https://jurfem.com.ua/ohlyad-vs-povernennya-dytyny/>.
5. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2022 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/StanyPravosuddyaCriminal2022.pdf.
6. Алексєєнко Т. Ф. Сучасне сімейне виховання: концептуалізація ідей теорії та практики: монографія. Київ, Умань : ФОП Жовтий О.О., 2016. 437 с.
7. Л.П. Мельник, Ю.В. Сербалюк. Девіантна поведінка молоді та шляхи її профілактики. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/162634-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-355460-1-10-20190405.pdf>.
8. Eron L. D., Huesman L. R. Does television violence cause aggression? // Soc. Psychiat. 2003. Vol.194, № 8.
9. Березовська О., Березовська В. «...Страшно, коли діти хочуть їсти, а ти не можеш нічого дати...»: дитяче повсякдення в умовах російсько-української війни. URL: <https://uamoderna.com/war/strashno-koly-dity-khochut-isty-a-ty-ne-mozhesh-nichoho-daty-dytiache-povsiakdennia-v-umovakh-rosiysko-ukrainskoi-viyny/>.
10. Алексєєнко Т. Ф. Мотивація й цінності групування школярів у малі групи. Соціальна педагогіка: теорія та практика. Луганськ, 2010. № 2. С. 24–30.
11. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: ратифікована із заявами Законом від 20 червня 2022 року № 2319-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#n2.
12. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: указ Президента України від 21 вересня 2020 року № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>.
13. Про порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: затв. наказом МВС України від 01 серпня 2018 року № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0965-18>.
14. Про порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 25 лютого 2019 року № 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#n14>.

15. Іващенко В.О. Правові проблеми протидії домашньому насильству уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2018. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/64.pdf
16. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF/print>
17. Мілорадова Н.Е. Домашнє насильство під час війни: фактори збільшення та особливості звернення постраждалих. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 207-208.
18. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 2 липня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
19. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР. (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
20. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15.#Text>.